

ANUL 1918 ÎN BASARABIA REFLECTAT ÎN ISTORIOGRAFIA DIN R.S.S. MOLDOVENEASCĂ

Ion Valer Xenofontov*

Abstract: *The study presents the discussions of historiography in Soviet Moldova during 1918. The subject was politicized, the ultimate goal of the political factor being the recovery of the lost government of Bessarabia. It emphasized the minimization of 1918 and the highlight of 1917. Historians from the Moldovan RSS paid tribute to the political factor.*

Keywords: Bessarabia, Moldavian SSR, historiography, ideology, politics

Anul 1918, plin de semnificații simbolico-istorice pentru Basarabia, a fost abordat intens de istoriografia din Moldova sovietică. Considerat un eveniment esențial al istoriei contemporane factorul politic a direcționat în mod deliberat demersul istoric în zona de abordare a subiectelor politizate, dimensiune inerentă regimului politic sovietic. Cercetarea și educația au servit „intereselor politice ale Partidului Comunist și ale statului sovietic”¹. Știința istorică a fost orientată spre justificarea manifestelor politico-ideologice oficiale. Mai mult ca în alte perioade istorice, cea contemporană a fost aservită politicului. În cunoștință de cauză, Mihail N. Pokrovski (1868–1932), persecutat de „tătuca popoarelor”, Iosif V. Stalin, (1878–1953) avea să precizeze că „istoria este politica timpului prezent aruncată în trecut”.

În congruență cu punctul de vedere oficial, adică cel emis de autorități, și istoriografia moldovenească sovietică a emis judecăți de valoare despre anul 1918 din perspectiva discursului oficial emis cu emfază de autoritățile politice. Potrivit istoricului Nicolae Enciu, după 1918 metoda „lucrărilor autorilor sovietici, în care într-un fel sau altul era tratată și problema populației Basarabiei, a constituit-o tonalitatea defăimătoare, culpabilizarea autorităților Românei și falsificarea datelor statistice în vederea argumentării «științifice» a obiectivului politic major: reCAPARAREA guberniei pierdute”².

De specificat faptul că în argumentarea științifică a postulatelor politico-ideologice se apela la lucrările (memorii, discursuri politice etc.), considerate drept

* Doctor în istorie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova; e-mail: ionx2005@yahoo.com

¹ Adrian Dolghi, *Istorie și politică în comunism (1917–1965)*, Chișinău, Edit. Pontos, 2016, p. 16.

² Nicolae Enciu, *Populația rurală a Basarabiei interbelice în istoriografia sovietică (1918–1940)*, „Destin Românesc”, 2000, nr. 1, p. 66.

izvoare istorice, emise de liderii politici ai timpului: I.V. Stalin³, M. V. Frunze⁴, G. I. Petrovski⁵, P. I. Postîșev⁶, G. I. Starîi⁷, V. Holostenko⁸.

Spațiul de „instituționalizare” științifică a istoriografiei moldovenești sovietice a fost creat în Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM), formată în anul 1924 în scopuri „politico-propagandiste” pentru a avea pretexte evidente la pretențiile de anexare a Basarabiei la RASSM. S-a considerat oportun a trata populația românească din această republică și pe cea din Basarabia drept o națiune aparte de cea română. Pentru a impune credibilitatea acestei politici s-a insistat asupra „argumentării ei științifice”. În acest scop, în 1926, a fost creat Comitetul Științific Moldovenesc, care, după o serie de transformări, a pus în 1939 bazele Institutului de Istorie, Economie, Limbă și Literatură, transferat în 1940 de la Tiraspol la Chișinău. În anii 1939–1940 în cadrul instituției au fost publicate broșuri și articole cu caracter propagandistic care urmau să asigure „științific” argumente prin „anexarea Basarabiei la 1918 de România burghezo-moșierească” și pregătirea ideologică a anexării Basarabiei la URSS⁹. În 1940 Institutul a editat broșura „Moldova în marea familie a republicilor Uniunii Sovietice” (în l. rusă), care avea drept scop să creeze impresia unei rapide și eficiente integrări a Basarabiei în componența Uniunii Sovietice. Activitatea institutului, întreruptă la începutul războiului, a fost reluată în 1942 la Buguruslan (reg. Orienburg, RSSFR), unde era evacuat împreună cu Institutul Pedagogic din Chișinău. La 15 decembrie 1943, într-un raport de evaluare a Institutului Pedagogic prezentat de secretarul CC al PC(b)M S. V. Țaranov, se menționa că lectorii, în componența cărora erau și angajații Institutului de Istorie, Economie, Limbă și Literatură, în majoritate nu studiază marxism-leninismul, nu se ocupă cu cercetarea științifică¹⁰. Această stare de lucruri a determinat Biroul CC al PC (b) M să se ocupe mai intens de activitatea instituțiilor respective.

³ I. V. Stalin, *Doklad o proekte Konstituii Soiuzu SSR* (Raport privind proiectul Constituției URSS), în *Pravda*, 1936, 26 noiembrie; *Idem, Politiceskii otcet Ţentralinogo Komiteta XVI siezdu BKP (b)* (Raportul politic al Comitetului Central al Congresului al XVI al Biroului Partidului Comunist (b)), în *XVI siezd VKP (b). Stenografičeskii otcet*, Moskva, OGHIZ, 1931, p. 23.

⁴ M.V. Frunze, *Izbrannye prizvedenia*. Tom II, Moskva, Politizdat, 1957, p. 254–257.

⁵ G. I. Petrovski, *Sovetskaia Moldavia v boribu za soŝializm* (Moldova sovietică în lupta pentru socialism), Harikov, Gosizdat ucraina, 1932.

⁶ P. P. Postîșev, *Reci na iubileinoi sessii ŢIK Sovetov Moldavii, 11 okiabria 1934 g.*, Tiraspol, Gosizdat Moldavii, 1934.

⁷ G. I. Staryi, *Bessarabia i MASSR* (Basarabia și RASSM), „Krasnaia Bessarabia”, 1928, Nr. 1.

⁸ V. Holostenko, *Tri goda naŝionalinogo stroitelstva v MASSR i 10 let naŝionalinogo ugnetenia v Bessarabii* (Tri ani de construcție națională în RASSM și 10 ani de jugul național în Basarabia), Balta, Moldgosizdat, 1928.

⁹ Demir Dagnev, *Etapele evoluției științelor socio-umanistice din Moldova (1946–2016)*, în vol. *Probleme actuale ale istoriei științei / resp. ed.: Ion Valer Xenofontov*, Chișinău, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2017, p. 9–10.

¹⁰ *Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova* (infra: AOSPRM), F. 51, inv. 2, dos. 144, f. 26–28.

Revenit în toamna anului 1944 la Chișinău, Institutul de Istorie, Economie, Limbă și Literatură a continuat direcția stabilită de conducerea RSS Moldovenești de a-i prezenta pe clasicii literaturii române originari din Moldova drept „clasici moldoveni”. Dar pentru ca cercetătorii să utilizeze literatură științifică despre acești clasici în limba română a fost necesar ca Institutul să solicite o permisiune specială de la secretarul CC al PC (b) M. S. V. Țaranov¹¹. Acest moment mărturisește despre atitudinea antiromânească existentă în mediul organelor de conducere din republică. Tot atunci, drept prioritară pentru istoricii din institut, era considerată tematica ce trebuia să condamne dur administrația românească din anii războiului concomitent cu condamnarea continuă a „ocupației burghezo-moșierești românești” a Basarabiei în anul 1918, iar pe de altă parte era elogiată „prietenia seculară” moldo-rusă.

Activitatea Institutului nu satisfăcea însă cerințele crescânde ale conducerii republicane de partid. Într-un raport de evaluare prezentat de către Secția de Propagandă și Agitație a CC al PC (b) M secretarului CC al PC (b) M N. L. Salagor¹² se menționa că două treimi din personalul institutului nu cunoaște teoria marxist-leninistă, 10 angajați au făcut studii în România, iar doi au fost în timpul războiului „pe teritoriul ocupat”. Institutul, pe parcursul existenței sale, n-a reușit să finalizeze lucrări, cu excepția unor broșuri și lucrări de mici proporții. S-a primit indicația de a edita către 1 ianuarie 1946: „Schițe din istoria poporului moldovenesc, lucrări consacrate istoriei și dialectologiei limbii moldovenești, istoriei și folclorului, etnografiei poporului moldovenesc”. Cu câteva zile înainte de finalizarea raportului, la 9 mai 1945, Consiliul științific al acestui institut a fost „fortificat” ideologic prin includerea în componența sa a secretarului CC al PC (b) M. S. V. Țaranov.

Discursul istoriografic, „perfecționarea cadrelor” era dictată instituțiilor științifice din RSS Moldovenească de la centru, de Moscova. În recomandările Comisiei Academiei de Științe a URSS din 27 august 1945, se indica cercetătorilor, care au studiat „în timpul ocupației românești”, de rând cu însușirea teoriei marxist-leniniste „să studieze știința sovietică cu care ei se ocupă”, să participe „la constituirea culturii moldovenești naționale după formă și socialiste după conținut”¹³.

Sistemul politizat și ideologizat impus istoricilor de către conducerea supremă de partid și-a găsit o primă expresie generalizatoare în proiectul programei la obiectul „Istoria Moldovei” pentru studenții cu profil pedagogic, semnat de prof. N. A. Narțov, șeful Catedrei de istorie a Institutului Pedagogic, care a fost discutat la 13 noiembrie 1945 urmând să fie confirmat de Biroul CC al PC (b) M¹⁴. În Capitolul XVI „Octombrie în Moldova” se reflectă impactul Revoluției din Octombrie din Rusia asupra Moldovei, bolșevizarea maselor, proclamarea puterii

¹¹ AOSPRM, fond 51, inv. 3, dos. 242, f. 49–50.

¹² *Ibidem*, inv. 51–5, dos. 539, f. 1–6.

¹³ *Ibidem*, inv. 3, dos. 20, f. 7–8.

¹⁴ *Ibidem*, inv. 4, dos. 331, f. 6–8.

sovietice în Moldova, anexarea Basarabiei – prima intervenție împotriva Rusiei sovietice, lupta poporului moldovenesc împotriva cotropitorilor români¹⁵. Capitolul XIX „Basarabia sub jugul românesc (1918–1940)” începea cu paragraful „Basarabia – colonie românească”. Capitolul XX „Lupta puterii sovietice și a societății sovietice pentru eliberarea Basarabiei” includea paragrafe consacrate hotărârii Sovietului Comisarilor Poporului (RSFSR) din 13 ianuarie 1918; Conferința ruso-română de la Odesa și tratatul din 5 martie 1918; ecouri din partea țărilor străine referitoare la problema ocupării Basarabiei. Materialele erau elaborate, evident, în concordanță cu directivele politico-ideologice oficiale.

Dificultățile în elaborarea subiectelor istorice erau considerate de către organele de partid drept imaturitate politică. De aceea, în 1945, Timofeev, șeful Secției de Propagandă și Agitație a CC al PC (b) M îi atenționa pe V. M. Senkevici și N. B. Iakubanis, secretarul organizației de partid, despre necesitatea de a organiza imediat studii marxist-leniniste printre colaboratorii științifici ai Institutului Moldovenesc de Cercetări Științifice în domeniul Istoriei, Limbii, Literaturii și Economiei¹⁶. În autoevaluările din 28 septembrie 1946 ale activității științifice, unii cercetători din cadrul Institutului Moldovenesc de Istorie, Economie, Limbă și Literatură țineau să accentueze că în procesul activității științifice apelau de mai multe ori la cărțile tovarășului Stalin¹⁷. În același an, în cadrul Institutului Moldovenesc de Istorie, Limbă și Literatură din cadrul Bazei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS (organizație formată în anul 1946) se pune accentul pe pregătirea ideologică a angajaților. Se miza pe pregătirea profesională a comuniștilor însă și pe cooptarea de „colaboratori științifici fără de partid însă bine verificați”¹⁸.

Pornind de la aceste cerințele ideologice, în 1945, în cadrul Institutului Moldovenesc de Cercetări Științifice în domeniul Istoriei, Limbii, Literaturii și Economiei din RSS Moldovenească drept temă de cercetare se preconiza „Marea Revoluție Socialistă din Octombrie în Moldova și ocuparea banditească a Basarabiei de către ocupanții români în anul 1918”. Cercetătorul N. V. Berezniakov elabora teza de doctorat „Cotropirea hoțescă a Basarabiei de România”, iar V. Senkevici, directorul Institutului, elabora teza de candidat în științe istorice cu tema „Formarea statalității moldovenești”¹⁹. Obiectivul stipulat de N. V. Berezneacov în elaborarea lucrării era „cercetarea cauzelor și desfășurarea intervenției române în 1918 împotriva Rusiei sovietice”. Manuscrisul lui N. V. Berezniakov, în volum de 20 de coli editoriale, care în esență aborda „problema Revoluției din Octombrie în Moldova”²⁰ era programat pentru elaborare în anul 1945. Drept urmare, la 20 septembrie 1945 Biroul CC al PC (b) M a adoptat măsurile de ameliorare a

¹⁵ *Ibidem*, f. 9–14.

¹⁶ *Ibidem*, inv. 51–5, dos. 539, f. 6, 26–34.

¹⁷ *Ibidem*, inv. 5, dos. 527, f. 98.

¹⁸ *Ibidem*, dos. 557, f. 58.

¹⁹ *Ibidem*, dos. 539, inv. 51–5, ff. 1–6; *Idem*, dos. 39, inv. 1–5, f. 9–25.

²⁰ *Arhiva Centrală a Academiei de Științe a Moldovei* (infra: ACAȘM), Fond. 1, inv. 1/1, dos. 12, f. 59 verso.

activității Institutului de Istorie, Economie, Limbă și Literatură în care, printre altele se prevedea inaugurarea, începând cu anul 1946, a stagiilor doctorale („aspiranturii”) și crearea unei „societăți istorico-filologice”, finalizarea unor lucrări: „Formarea statului moldovenesc” (autor V. B. Senchevici), „Cotropirea tâlhărească a Basarabiei de către România în 1918” (autor N. V. Berezneacov) ș.a. Ultima lucrare era justificată prin necesitatea de a demonstra că „cea mai mare parte a republicii [vreme de] 22 de ani s-a aflat sub regimul tâlhăresc a[l] boierilor români”²¹.

Lucrarea elaborată de N. V. Berezneacov a fost recenzată de o comisie constituită din trei candidați în științe istorice care au depistat mai multe lacune ale manuscrisului. Atunci când lucrarea a fost discutată la Consiliul științific al Institutului, la 9 iunie 1946, între autor și referenți au apărut divergențe²². După mai multe discuții, lucrarea a fost propusă în calitate de teză de doctor în științe istorice pentru a fi susținută, la 29 aprilie 1947, la Universitatea din Leningrad. Referenți oficiali au fost nominalizați acad. V. I. Piceta, prof. N. T. Poletika și prof. N. Kornatovski²³. Ulterior, lucrarea a luat o altă formă, în anul 1950, fiind numită „Problema basarabeană în contextul relațiilor internaționale”. N. V. Berezniacov a continuat cercetările fixând și alte linii de subiect, cum ar fi, „Lupta împotriva intervenției în Basarabia (1917–1918)”²⁴.

Tensiunile dintre generații, „dintre cei vechi și cei noi”, neînțelegerea „noilor realități” au generat încordări socio-profesionale. În Raportul informativ din 14 noiembrie 1946 „Cu privire la activitatea Institutului Moldovenesc de Cercetări Științifice de Istorie, Economie, Limbă și Literatură al Bazei Moldovenești a AȘ a URSS”, adresată lui N. G. Kovali, secretar al CC al PC (b) M se menționa că tovarășii N. A. Narțov, V. M. Senkevici și N. V. Berezniakov au monopolizat tematica referitoare la istoria Moldovei din Antichitate și până la perioada de referință. Totodată, erau eclipsate din tematica de cercetare „Revoluția Socialistă din Octombrie în Moldova”²⁵.

În planul tematic de cercetări științifice al Bazei Moldovenești de Cercetări Științifice a AȘ a URSS pentru anul 1948, în cadrul Sectorului de Istorie și Arheologie erau prevăzute în tematica de cercetare următoarele subiecte: I) primul război imperialist și soarta Moldovei; II) Marea Revoluție Socialistă din Octombrie în Moldova (responsabil N. V. Berezniakov)²⁶. Cu alte cuvinte, accentul evident era pus pe anul 1917, dar nu pe cel din 1918. Dacă anul 1917 era considerat unul de rezonanță maximă, pozitivă, atunci cel din 1918 era abordat dihotomic.

În martie 1948, a fost elaborat planul-proiect al manualului de istorie al Moldovei, inițiat de Institutul de Istorie, Limbă și Literatură al Bazei Moldovenești de Cercetări Științifice a AȘ a URSS. Capitolul IX „Marea Revoluție Socialistă din

²¹ AOSPRM, fond 51, inv. 51–5, dos. 539, f. 26–34.

²² *Ibidem* inv. 4, dos. 25, f. 300–301.

²³ *Ibidem*, inv. 5, dos. 527, f. 154.

²⁴ ACAȘM, fond 1, inv. 1/1, dosar 28, f. 32–33.

²⁵ AOSPRM, fond 51, inv. 4, dos. 25, f. 300–301.

²⁶ *Arhiva Națională a Republicii Moldova*, fond P–2848, inv. 2, dos. 38, f. 66–84.

Octombrie în Moldova. Războiul Civil” era divizat în trei paragrafe: I) Premisele Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, segmentate în următoarele linii de subiect: a) lupta partidului lui Lenin-Stalin pentru cucerirea maselor; b) intensificarea mișcării revoluționare a muncitorilor și țăranilor în Moldova; c) rolul organizațiilor bolșevice în pregătirea Marelui Revoluții Socialiste din Octombrie în Moldova. II) Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie: a) înlăturarea guvernului provizoriu și consolidarea puterii sovietice în Rusia; b) Bolșevizarea sovietelor. Transferarea puterii din Chișinău în mâinile sovietului bolșevicilor; c) acțiunea subversivă a Sfatului Țării și înăbușirea ei de către puterea sovietică. III) Intervenția și războiul civil din Moldova: a) lupta puterii sovietice cu forțele contrarevoluționare de intervenție. Anexarea banditească a Basarabiei de către România; b) Rolul lui Lenin în organizarea luptei împotriva intervenției în Basarabia; c) lupta popoarelor din Moldova împotriva ocupanților; d) războiul civil din regiunea stângă a Moldovei²⁷. În planului de cercetare al Institutului de Istorie, Limbă și Literatură al Bazei Moldovenești de Cercetări Științifice a AȘ a URSS pentru anul 1949 se prevedea, în mod explicit că „înlăturarea Basarabiei de la Rusia în 1918 a generat degradarea culturală și economică”²⁸.

Anul 1918 a fost considerat drept un jalon al unui eveniment malefic pentru Basarabia. În planul de cercetări științifice al Bazei Moldovenești de Cercetări Științifice a AȘ a URSS pentru anul 1949, în cadrul Sectorului Istorie și arheologie se prevedea cercetarea subiectului Moldovei în componența Imperiul Rus (1812–1917), iar obiectivul urmărit era „de a demonstra faptul că înstrăinarea Basarabiei de Rusia în 1918 a generat degradarea ei culturală și economică”²⁹. În cea de-a doua parte a cursului de istorie a Moldovei, un capitol aparte, elaborat de V. Malinschi, era consacrat perioadei de ocupare a Basarabiei de România (1918–1940)³⁰.

De specificat faptul că anul 1918 și perioada ce a urmat, era eclipsată sau prezentată într-o lumină negativă nu doar de către istorici, ci și de către cercetători din alte domenii. Astfel, potrivit Programei de activitate în anul 1949 al Sectorului de geologie al Bazei Moldovenești de Cercetări Științifice a AȘ a URSS, la istoricul problemei se specifica că „în perioada ocupației, în domeniul cercetărilor hidrogeologice în Basarabia nimic nou nu s-a efectuat”³¹. Același lucru s-a afirmat și în cadrul primei sesiune științifice a Bazei Moldovenești de Cercetări Științifice a AȘ a URSS, din iunie 1949, inaugurată de directorul bazei, membru corespondent al AȘ a URSS P. A. Baranov, care a discutat căile de implementare a „marelui plan stalinist de transformare a naturii” în dezvoltarea viticulturii și pomiculturii: „Până la ocuparea Basarabiei de România în anul 1918, pomicultura Moldovei, deși modestă, dar avea, totuși o tendință pozitivă. În perioada ocupării Basarabiei

²⁷ AOSPRM, fond 51, inv. 7, dos. 27 (partea II), f. 113–121.

²⁸ ACAȘM, fond 1, inv. 1/1, dos. 12, f. 1–15.

²⁹ *Ibidem*, f. 11.

³⁰ AOSPRM, fond 51, inv. 8, dosar 398, f.100.

³¹ ACAȘM, fond 1, inv. 1/1, dos. 12, f. 79–87.

(1918–1940) pomicultura aici s-a redus simțitor, iar sub aspect calitativ a avut un parcurs nefast³².

În 1952, în cadrul Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS (instituție formată în anul 1949, în urma reorganizării Bazei Moldovenești de Cercetări Științifice a Academiei de Științe a URSS) se vorbea despre faptul că „după ocuparea Basarabiei de către imperialiștii români în anul 1918 a fost stopată pentru mai mult timp cercetarea geografică a Basarabiei”³³. Au fost editate lucrări cu caracter informațional-cronologic referitoare la evenimentele din anii 1917–1918³⁴. Se scotea în evidență activitatea Rumcerodului³⁵.

S-a dus un război pentru jalonarea perioadei contemporane în istoria Basarabiei: anul 1917 sau 1918. Dacă unii istorici sovietici considerau drept început al istoriei contemporane a Basarabiei 1918³⁶, alții considerau oportun anul 1917, deoarece „Octombrie a avut o turnură cardinală între lumea socialistă și cea capitalistă”³⁷. S-au purtat mai multe discuții referitoare la „victoria puterii sovietice în Moldova”. În presa moldovenească se vorbea că puterea sovietică a fost instalată către anul 1918³⁸, iar în „Marea Enciclopedie Sovietică” se vorbea de ianuarie 1918. Aceste polemici erau dezbătute și în cadrul Academiei de Științe a RSS Moldovenești³⁹, instituție formată în august 1961, pe baza Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS. În final, CC al PCM, fără un suport documentar, a decis „a marca la 14 ianuarie 1968 jubileul de 50 de ani ai instaurării Puterii Sovietice în Moldova ca unul dintre cele mai importante evenimente istorice în viața norodului moldovenesc”⁴⁰. Aceste denaturări au fost ulterior combătute de către istorici⁴¹. În realitate, cum a demonstrat cercetătorul Valentin Burlacu, acest jalon istoric era

³² *Ibidem*, dos. 14, tomul I, f. 8–14, 58–65, 104–139, 149–170, 185–205, 246–260.

³³ *Ibidem*, dos. 38, f. 270–271.

³⁴ I. Dykov, *Hronika sobytii v Bessarabii (mart 1917 g. – ianvar 1918)* / pod red. N. A. Mohov, Kișinev, Gosizdat Moldavii, 1957.

³⁵ A. Esaulenco, *Congresul II al Rumcerodului (22 decembrie 1917 – 5 ianuarie 1918)*, „Moldova socialistă”, nr. 5, 7 ianuarie, 1958, p. 2.

³⁶ N. A. Mohov, E. I. Certan, K. L. Jignea, *Sovremenaia burjuaznaia istoriografia o Moldavii perioda feodalizma i kapitalizma* (Istoriografia contemporană burgheză despre Moldova), în vol. *Fakti i domisli. Protiv falsifikații naționalnyh otnoșenia v Sovetskom Soize*, Kișinev, 1972, p. 10–12.

³⁷ A.G. Morari, *K voprosu o periodizații burjuaznoi istoriografii istorii lelninskogo ucenia o soșializme i kommuniste* (Cu privire la periodizarea istoriografiei burgheze referitoare la învățătura leninistă despre socialism și comunism), în vol. *Ucenie o delo Lenina – bessmertni. Sbornik statei*, Kișinev, Știința, 1974, p. 151–167.

³⁸ Вл. Правдин, *Страницы о черных десятилетиях* (Pagini despre deceniu tenebru), „Советская Молдавия”, № 135, 11 июля, 1946, с. 3; M. Itkis, N. Roitman, *Din istoria luptei pentru stabilirea Puterii Sovietice în Moldova (ianuarie 1918)*, „Moldova socialistă”, nr. 29, 4 februarie, 1958, p. 2; D. Volturin, *Un început care trebuie continuat*, „Moldova socialistă”, nr. 87, 13 aprilie, 1958, p. 3.

³⁹ ACAȘM, fond 1, inv.1/1, dosar 31, ff. 248–265.

⁴⁰ „Moldova Socialistă”, 3 decembrie 1967.

⁴¹ M. Bruhis, *Rusia, România, Basarabia (1812, 1918, 1924, 1940)*, Chișinău, Edit. Universitas, 1992, p. 192–193; Gh. Negru, *Crearea conceptului „națiunii burgheze” și „socialiste” moldovenești în istoriografia sovietică*, „Revista de Istorie a Moldovei”, 1998, nr. 1–2, p. 87.

necesar pentru a edifica „un proiect politic care ar fi justificat pretențiile teritoriale capabile să contribuie și să legitimeze reîncorporarea Basarabiei în cadrul URSS într-o eventuală perspectivă”⁴².

Pe fundalul acutizării relațiilor dintre România și URSS s-a intensificat curentul antiromânesc și s-a consolidat gruparea „statalității moldovenești”. Istoriografia românească a fost apreciată de cea din Moldova sovietică drept una „burgheză”, „antirusească și antisovietică”. O serie de materiale erau direcționate spre prezentarea rolului „contrarevoluționar” și „trădător” al Sfatului Țării”, care „în cârdășie cu ocupanții români” au perturbat „puterea sovietică în Moldova”⁴³. Activitatea Sfatului Țării a fost considerată una „de trădare, rușinoasă... n-a mai fost necesară ocupanților și în decembrie 1918 a fost lichidat”⁴⁴.

În lucrarea „istoricilor oficiali”⁴⁵ I. S. Grosul și N. A. Mohov se aduceau contra-argumente „naționaliștilor burghezi și falsificatorilor istoriei”⁴⁶. Acad. I. S. Grosul, președintele Academiei de Științe a RSS Moldovenești (1961–1976) elabora cercetări referitoare la „Marele Octombrie și înflorirea nației socialiste moldovenești”⁴⁷. Autorul specifica faptul că „Importanța Revoluției din Octombrie pentru poporul moldovenesc, ca și pentru alte naționalități de la periferia Rusiei, constă în faptul că a lichidat dificultățile politice și sociale, constituită din supremația moșierilor și capitaliștilor și a căilor lor de dezvoltare și au deschis o cale largă pentru înflorirea economiei și culturii”⁴⁸.

Cercetătorii din RSS Moldovenească au dus polemici intense cu istoricii români și Occidentali (considerați drept istorici burghezi) pentru a-i neutraliza în „problema rolului avut de forțele progresiste, care se luptau pentru revoluția

⁴² Valentin Burlacu, *op. cit.*, p. 174.

⁴³ D. I. Antoniuk, S. I. Afteniuk, A.S. Esaulenko etc., *Predateliskaia roli „Sfatul Țării”* (Rolul trădător al Sfatului Țării), Kișinev, Cartea Moldovenească, 1969; K. L. Jignea, B. I. Kozma, *Sovremennaia burjuaznaia istoriografia o haraktere i deiatelinosti „Sfatul Țării”* (Istoriografia burgheză contemporană despre esența activității Sfatului Țării), în vol. *Protiv burjuaznih falsifikatorov istorii i kulturi moldavskogo naroda* (Împotriva falsificatorilor burghezi ai istoriei și culturii poporului moldovenesc), Kișinev, Cartea Moldovenească, 1972, s. 77–92; *Fakti i domisla* (Fapte și invenții), Kișinev, Știința, 1973; A. G. Morari, *Pravda protiv vîmîsla* (Adevărul împotriva invențiilor), Kișinev, Cartea Moldovenească, 1977, *Biruînța puterii sovietice în Moldova*, Chișinău, 1969; S. I. Afteniuk A. G. Morari, *Deistvitelinosti i izmișlenia falsifikatorov* (Adevărul și invențiile falsificatorilor), Kișinev, Cartea Moldovenească, 1984.

⁴⁴ K. L. V. I. Kozma, *Sovremennaia burjuaznaia istoriografia o haraktere ideatleinosti „Sfatul Țării”, protiv burjuzanyh falsifikatorov istorii i kultury moldavskogo naroda. Sb. statei* (Istoriografia burgheză contemporană despre caracterul activității „Sfatului Țării”, împotriva falsificatorilor burghezi a istoriei și culturii poporului moldovenesc), Leningrad, Izdatelstvi Leningradskogo universiteta, 1967, p. 77–92; I. S. Grosul, N. A. Mohov, *Istoričeskaia nauka Moldavskoi SSR (Știința istorică în RSS Moldovenească)*, Moskva, Edit. Nauka, 1970, p. 35.

⁴⁵ Valentin Burlacu, *op. cit.*, p. 26.

⁴⁶ I. S. Grosul, N. A. Mohov, *op. cit.*, p. 2.

⁴⁷ I. S. Grosul, *Trudî po istorii Moldavii (Contribuții la istoria Moldovei)*, Kișinev, Știința, 1982, p. 283–293.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 284–285.

socialistă și instalarea puterii sovietice în Moldova”⁴⁹. Se pune accentul pe dimensiunea socială. În literatura sovietică moldovenească se considera că bolșevicii aveau o anumită influență asupra țăranilor⁵⁰.

O altă direcție a fost cea de publicare a culegerilor de documente referitoare la anii 1917–1918 din Rusia și impactul lor asupra spațiului pruto-nistean⁵¹.

În anii 1980, pe fundalul etichetării URSS ca „imperiu al răului” au fost elaborate și lucrări de polemici istoriografice care urmau să neutralizeze punctul de vedere al *istoriografiei burgheze* sau *istoriografiei anticomuniste*. Tezele de bază ale acestei direcții erau următoarele: a) autorii burghezi au falsificat politica națională a bolșevicilor; b) a fost deformată esența și conținutul mișcării naționale de eliberare a mișcării muncitorești din Basarabia; c) a fost denaturată activitatea bolșevicilor în privința mobilizării forțelor revoluționare pentru victoria revoluției socialiste și consolidarea puterii sovietice în ținut; d) a fost minimalizat rolul Revoluției din Octombrie asupra mișcării revoluționare din Moldova, neglijându-se premisele interne, punându-se accentul pe exportul revoluției socialiste în Moldova; e) lucrările autorilor burghezi și falsificatorilor revizionști erau tendențioase și aveau un caracter antiștiințific; f) istoriografia anticomunistă promova o abordare anti partidul bolșevic, ca „forță sociopolitică, împotriva experienței ei revoluționare”; g) în realitate „Marele Octombrie a deschis o nouă epocă revoluționară de formare a lumii, a generat o cotitură radicală în soarta poporului moldovenesc, i-a adus, ca și altor popoare din țara noastră (URSS – *n.n.*, *I.V.X.*) eliberare de sub jugul social și național. Le-a consolidat muncitorilor credința, speranța și legitatea în victoria luminoasă pentru pace, democrație și progres social”; h) în anul 1918, Basarabia a fost ocupată de România burghezo-moșierească⁵².

În a doua jumătate a anilor 1980 aceste construcții istoriografice sovietice au fost demolate, fiind edificate noi viziuni și cercetări asupra subiectului în cauză. Are loc și formarea unei noi generații de istorici.

Așadar, anul 1918 a fost considerat de istoriografia din RSS Moldovenească drept un eveniment malefic („cotropirea Basarabiei”), dar, totodată și un jalon al „instaurării puterii sovietice în Moldova” (sic!). Confuziei temporale i s-a adăugat și cea spațială. Segmentul temporal a fost prezentat prin prismă politică și ideologică. Istoricii din RSS Moldovenească au plătit tribut factorului politic.

⁴⁹ Anton Gr. Morari, *Kritika burjuaznoi...*, p. 110.

⁵⁰ M. Itkis, *Krestianskoe dvijenie v Moldavii v 1917 godu i pretvorenje v jizni leninskogo Dekreta o zemle* (Mișcarea muncitorească în Moldova în anul 1917 și implementarea în viață a Decretului leninist despre pământ), Kișinev, Cartea Moldovenească, 1970; S. I. Afteniuk, *Leninskaja naționalinaia politika Komunisticeskoi partii i obrazovanie sovsotskoi gosudarstvennosti Moldavskogo naroda* (Politica naționalistă leninistă a Partidului Comunist și formarea statalității sovietice a poporului moldovenesc), Kișinev, Cartea Moldovenească, 1971, p. 50–80.

⁵¹ *Boriba za vlasti Sovetov v Moldavii (mart 1917 – mart 1918)* (Lupta pentru puterea sovietelor în Moldova [martie 1917 – martie 1918]), Kișinev, 1957; *Za vlasti Sovetov. Hronika revoluționnih sobitii v Moldavii (mart 1917 – ianvari 1918 gg.)* (Pentru puterea sovietelor. Cronica evenimentelor revoluționare în Moldova [martie 1917 – ianuarie 1918]), Kișinev, 1979.

⁵² Anton Gr. Morari, *Kritika burjuaznoi...*, p. 29, 121, 145.